

Cuprins

Capitolul I. Familia și dreptul familiei.....	1
1.1. Conceptul de familie și definiția familiei.....	1
1.2. Dreptul familiei.....	4
1.2.1. <i>Noțiune și evoluție istorică.....</i>	<i>4</i>
1.2.2. <i>Obiectul dreptului familiei.....</i>	<i>7</i>
1.2.3. <i>Izvoarele dreptului familiei.....</i>	<i>7</i>
1.2.4. <i>Principiile generale ale dreptului familiei.....</i>	<i>8</i>
1.2.4.1. Principiul căsătoriei liber consimțite între soți	8
1.2.4.2. Principiul egalității în drepturi și obligații a soților.....	9
1.2.4.3. Principiul ocrotirii familiei și căsătoriei.....	10
1.2.4.4. Principiul monogamiei	11
1.2.4.5. Principiul încheierii căsătoriei în scopul întemeierii unei familii și dreptul de a se căsători	11
1.2.4.6. Principiul caracterului laic al căsătoriei sau caracterul subsecvent al căsătoriei religioase	11
1.2.4.7. Principiul solemnității căsătoriei	11
1.2.4.8. Principiul egalității în drepturi a copiilor din afara căsătoriei și a celor adoptați cu cei din căsătorie	12
1.2.4.9. Principiul interesului superior al copilului.....	12
Capitolul al II-lea. Logodna.....	13
2.1. Noțiune. Sediul materiei.....	13
2.2. Natura juridică a logodnei.....	14
2.3. Condițiile de valabilitate ale logodnei.....	15
2.4. Efectele logodnei.....	16
2.5. Răspunderea juridică pentru ruperea logodnei.....	16
Capitolul al III-lea. Căsătoria.....	18
3.1. Noțiunea de căsătorie.....	18
3.2. Condițiile de valabilitate a actului juridic al căsătoriei.....	20
3.2.1. <i>Condițiile de fond și impedimentele la căsătorie.....</i>	<i>20</i>
3.2.1.1. Condiții de fond.....	21
3.2.1.2. Lipsa impedimentelor la căsătorie.....	31
3.2.1.3. Impedimente la căsătorie.....	32
3.2.2. <i>Condițiile de formă ale căsătoriei.....</i>	<i>37</i>
3.2.2.1. Formalități premergătoare încheierii căsătoriei.....	37

3.2.2.2. Formalități privind celebrarea căsătoriei.....	41
3.2.2.3. Formalități ulterioare încheierii căsătoriei.....	45
3.3. Nulitatea căsătoriei.....	47
3.3.1. <i>Cauze de nulitate a căsătoriei</i>	49
3.3.1.1. Cazurile de nulitate absolută a căsătoriei.....	49
3.3.1.2. Cazurile de nulitate relativă a căsătoriei	57
3.3.2. <i>Regimul juridic al nulității căsătoriei</i>	59
3.3.3. <i>Efectele nulității căsătoriei</i>	62
3.3.3.1. Regula retroactivității efectelor nulității căsătoriei	62
3.3.3.2. Excepții de la regula retroactivității efectelor nulității căsătoriei	63
3.3.3.2.1. Situația copiilor rezultați din căsătoria nulă sau anulată.....	64
3.3.3.2.2. Căsătoria putativă	65
3.4. Efectele căsătoriei.....	67
3.4.1. <i>Relațiile personale dintre soți</i>	68
3.4.1.1. Numele soților	68
3.4.1.2. Obligația de respect și sprijin moral reciproc.....	70
3.4.1.3. Obligația de fidelitate	70
3.4.1.4. Obligația de a locui împreună sau obligația de coabitare.....	71
3.4.1.5. Principiul codeciziei	72
3.4.1.6. Independența soților	73
3.4.1.7. Căsătoria nu are niciun efect în ceea ce privește cetățenia soților	73
3.4.2. <i>Relațiile patrimoniale dintre soți</i>	74
Capitolul IV. Regimurile matrimoniale.....	76
4.1. Noțiunea de regim matrimonial.....	76
4.2. Principiile regimurilor matrimoniale.....	77
4.3. Modificarea regimului matrimonial.....	78
4.3.1. <i>Modificarea convențională</i>	78
4.3.2. <i>Modificarea judiciară</i>	79
4.4. Încetarea și lichidarea regimului matrimonial.....	80
4.5. Convenția matrimonială.....	80
4.5.1. <i>Caracterele generale ale convenției matrimoniale</i>	81
4.5.2. <i>Condițiile de fond și de formă ale convenției matrimoniale</i>	82
4.5.3. <i>Natura juridică a convenției matrimoniale</i>	83
4.5.4. <i>Delimitarea convenției matrimoniale față de alte instituții</i>	84
4.5.5. <i>Condițiile de formă ale convenției matrimoniale</i>	85
4.5.6. <i>Încheierea convenției matrimoniale</i>	85
4.5.7. <i>Obiectul convenției matrimoniale</i>	86
4.5.8. <i>Clauza de preciput</i>	87
4.5.9. <i>Publicitatea convenției matrimoniale</i>	89
4.5.10. <i>Inopozabilitatea convenției matrimoniale</i>	91
4.5.11. <i>Simulația convenției matrimoniale</i>	92
4.5.12. <i>Modificarea convenției matrimoniale</i>	92

4.5.13. Nulitatea convenției matrimoniale.....	93
4.5.14. Caducitatea convenției matrimoniale.....	94
4.5.15. Efectele convenției matrimoniale.....	94
4.6. Regimul primar imperativ.....	94
4.6.1. Noțiune, natură juridică și trăsături.....	94
4.6.2. Mandatul convențional și mandatul judiciar – art. 314-315 C. civ.....	95
4.6.3. Mandatul judiciar de limitare a puterilor unuia dintre soți – art. 316 C. civ.....	99
4.6.4. Independența patrimonială a soților.....	100
4.6.5. Dreptul la informare.....	102
4.6.6. Locuința familiei.....	102
4.6.7. Drepturile soților asupra locuinței închiriate.....	107
4.6.8. Atribuirea beneficiului contractului de închiriere.....	108
4.6.9. Cheltuielile căsătoriei.....	109
4.6.10. Munca în gospodărie.....	110
4.6.11. Veniturile din profesie.....	110
4.6.12. Dreptul la compensație.....	111
4.7. Regimul comunității legale.....	112
4.7.1. Noțiuni generale, trăsături.....	112
4.7.2. Patrimoniul soților în regimul comunității legale.....	113
4.7.2.1. Proprietatea în devălmășie și bunurile comune ale soților.....	114
4.7.2.2. Bunurile proprii ale soților	120
4.7.2.2.1. Bunurile dobândite prin moștenire legală, legat sau donație, cu excepția cazului în care dispunătorul a prevăzut, în mod expres, că ele vor fi comune – art. 340 lit. a) C. civ.....	121
4.7.2.2.2. Bunurile de uz personal – art. 340 lit. b) C. civ.....	123
4.7.2.2.3. Bunurile destinate exercitării profesiei unuia dintre soți, dacă nu sunt elemente ale unui fond de comerț care face parte din comunitatea de bunuri – art. 340 lit. c) C. civ.....	123
4.7.2.2.4. Drepturile patrimoniale de proprietate intelectuală asupra creațiilor sale și asupra semnelor distinctive pe care le-a înregistrat – art. 340 lit. d) C. civ.....	124
4.7.2.2.5. Bunurile dobândite cu titlu de premiu și recompense, manuscrisele științifice sau literare, schițele și proiectele artistice, proiectele de invenții și alte asemenea bunuri – art. 340 lit. e) C. civ.....	125
4.7.2.2.6. Indemnizația de asigurare și despăgubirile pentru orice prejudiciu material sau moral adus unuia dintre soți – art. 340 lit. f) C. civ.....	125
4.7.2.2.7. Bunurile, sumele de bani sau orice valori care înlocuiesc un bun propriu, precum și bunul dobândit în schimbul acestora – art. 340 lit. g) C. civ.....	125
4.7.2.2.8. Fructele bunurilor proprii – art. 340 lit. h) C. civ.....	126
4.7.2.3. Veniturile din muncă și cele asimilate acestora.....	126
4.7.2.4. Regimul juridic al bunurilor proprii.....	127
4.7.2.5. Dovada bunurilor soților.....	127

4.7.2.6. Regimul juridic al bunurilor comune – actele de conservare, de folosință, de administrare, de înstrăinare și de grevare în cadrul regimului comunității legale.....	129
4.7.2.7. Participarea soților la constituirea unei societăți comerciale, asociații sau fundații.....	134
4.7.2.8. Datoriile soților.....	136
4.7.2.8.1. Obligațiile născute în legătură cu conservarea, administrarea sau dobândirea bunurilor comune – art. 351 lit. a) C. civ.....	137
4.7.2.8.2. Obligațiile pe care le-au contractat împreună – art. 351 lit. b) C. civ.....	137
4.7.2.8.3. Obligațiile asumate de oricare dintre soți pentru acoperirea cheltuielilor obișnuite ale căsătoriei – art. 351 lit. c) C. civ.....	137
4.7.2.8.4. Repararea prejudiciului cauzat prin însușirea, de către unul dintre soți, a bunurilor aparținând unui terț, în măsura în care, prin aceasta, au sporit bunurile comune ale soților – art. 351 lit. d) C. civ.....	138
4.7.2.9. Regimul juridic al datoriilor soților.....	138
4.7.2.10. Lichidarea regimului comunității.....	140
4.7.2.10.1. Modalități de lichidare.....	140
4.7.2.10.2. Partajul bunurilor comune în timpul comunității.....	142
4.8. Regimul separației de bunuri.....	146
4.9. Regimul comunității convenționale.....	153

Capitolul V. Încetarea și desfacerea căsătoriei.....158

5.1. Încetarea căsătoriei.....	158
5.1.1. <i>Decesul unuia dintre soți</i>	158
5.1.2. <i>Încetarea căsătoriei prin declararea judecătorească a morții</i>	159
5.2. Desfacerea căsătoriei.....	162
5.2.1. <i>Noțiuni generale</i>	162
5.2.1.1. Noțiunea de divorț și evoluția legislativă a divorțului	162
5.2.2. <i>Sisteme și concepții privind divorțul, precum și evoluția istorică a acestora</i>	165
5.2.3. <i>Temeiul juridic al divorțului în dreptul român actual</i>	167
5.2.4. <i>Cazurile de desfacere a căsătoriei</i>	168
5.2.4.1. Divorțul prin acordul soților.....	168
5.2.4.2. Divorțul prin acordul soților pe cale administrativă.....	169
5.2.4.3. Divorțul prin procedură notarială.....	170
5.2.4.4. Divorțul prin acordul părților pe cale judiciară.....	171
5.2.4.5. Divorțul din cauza stării sănătății.....	174
5.2.4.6. Divorțul judiciar din culpă.....	175
5.2.4.7. Divorțul pentru separarea în fapt.....	176
5.2.5. <i>Rolul culpei în procesul de divorț</i>	177
5.2.6. <i>Procedura divorțului</i>	179
5.2.6.1. Instanța competentă în soluționarea divorțului.....	179
5.2.6.2. Cererea de divorț, întâmpinarea și cererea reconvențională.....	181
5.2.6.2.1. Cererea de divorț.....	181
5.2.6.2.2. Întâmpinarea și cererea reconvențională.....	184

5.2.6.3. Judecarea divorțului.....	185
5.2.6.4. Hotărârea de divorț.....	187
5.2.6.5. Calea de atac.....	189
5.3. Efectele desfacerii căsătoriei.....	189
5.3.1. <i>Considerații preliminare</i>	189
5.3.2. <i>Efectele divorțului cu privire la relațiile personale dintre soți</i>	191
5.3.3. <i>Efectele patrimoniale ale divorțului</i>	194
5.3.3.1. <i>Obligația de întreținere între foștii soți</i>	194
5.3.3.2. <i>Efectele divorțului cu privire la regimul matrimonial</i>	195
5.3.3.3. <i>Efectele cu privire la locuința familiei</i>	196
5.3.3.4. <i>Dreptul soțului nevinovat la acordarea de despăgubiri</i>	196
5.3.3.5. <i>Prestația compensatorie</i>	197
5.3.4. <i>Efectele divorțului cu privire la relațiile dintre părinți și copiii lor minori</i>	199
5.3.4.1. <i>Efectele personale ale divorțului față de copiii minori</i>	199
5.3.4.2. <i>Efectele patrimoniale ale divorțului față de copiii minori</i>	203
5.3.4.3. <i>Exercitarea autorității părintești privind bunurile și actele civile ale copilului</i>	205
Capitolul VI. Autoritatea părintească.....	206
6.1. <i>Noțiunea de autoritate părintească</i>	206
6.2. <i>Principiile autorității părintești</i>	206
6.3. <i>Durata autorității părintești</i>	207
6.4. <i>Drepturile și obligațiile părintești cu privire la persoana copilului</i>	207
6.4.1. <i>Dreptul și obligația părinților de a crește copilul</i>	208
6.4.2. <i>Dreptul și obligația de a se îngriji de sănătatea și dezvoltarea fizică a copilului</i>	208
6.4.3. <i>Dreptul și obligația părinților de a îngriji de educația copilului</i>	209
6.4.4. <i>Dreptul și obligația de a îngriji de învățătura și pregătirea profesională a copilului</i>	209
6.4.5. <i>Dreptul și obligația de a supraveghea copilului</i>	210
6.4.6. <i>Dreptul de a lua anumite măsuri față de copil</i>	210
6.4.7. <i>Dreptul de a cere înapoierea copilului de la orice persoană care îl deține fără drept</i>	211
6.4.8. <i>Dreptul de a consimți la logodnă, căsătoria sau adopția copilului</i>	211
6.4.9. <i>Dreptul de a avea legături personale cu copilul</i>	211
6.4.10. <i>Dreptul de a veghea la creșterea, educarea, învățătura și pregătirea profesională a copilului</i>	212
6.4.11. <i>Dreptul de a stabili locuința copilului</i>	213
6.5. <i>Drepturile și îndatoririle patrimoniale</i>	213
6.5.1. <i>Dreptul și îndatorirea de a administra bunurile copilului</i>	213
6.5.2. <i>Dreptul și îndatorirea de a-l reprezenta pe minor în actele civile ori de a-i încuviința aceste acte</i>	213
6.6. <i>Răspunderea pentru neîndeplinirea îndatoririlor părintești</i>	214

6.6.1. Clasificarea sancțiunilor.....	214
6.6.2. Măsurile de protecție specială.....	215
6.6.3. Sancțiuni pentru neîndeplinirea îndatoririlor cu privire la persoana copilului.....	217
6.6.3.1. Exercițarea autorității părintești de către alte persoane.....	217
6.6.3.2. Decăderea din drepturile părintești	217
6.6.3.3. Răspunderea civilă a părinților pentru faptele ilicite ale copiilor.....	221
6.6.3.4. Răspunderea contravențională.....	223
6.6.3.5. Interzicerea drepturilor părintești	223
6.6.3.6. Abandonul de familie.....	224
6.6.3.7. Rele tratamente aplicate minorului.....	224
6.6.3.8. Nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului.....	225
6.6.4. Sancțiuni pentru neîndeplinirea îndatoririlor cu privire la bunurile copilului.....	225
6.6.4.1. Răspunderea civilă pentru rea administrație – art. 501 C. civ.....	225
6.6.4.2. Răspunderea penală pentru gestiunea frauduloasă.....	226
6.7. Răspunderea părinților pentru pagubele cauzate de copiii lor minori.....	226
6.8. Condițiile răspunderii părinților pentru faptele copiilor minori.....	227
6.8.1. Condiții generale.....	227
6.8.2. Prejudiciul.....	228
6.8.3. Fapta ilicită.....	229
6.8.4. Raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu.....	230
6.8.5. Vinovăția autorului prejudiciului.....	230
6.8.6. Condiții speciale.....	230
6.9. Exercițarea autorității părintești.....	232
6.9.1. Exercițarea autorității părintești de către ambii părinți.....	232
6.9.2. Exercițarea autorității părintești de către un singur părinte, exercițarea autorității părintești în mod inegal de către părinți și exercițarea în parte a autorității părintești prin părinți.....	234
6.10. Rudenia și afinitatea.....	235
6.10.1. Rudenia.....	235
6.10.2. Afinitatea.....	237
Capitolul VII. Filiația.....	238
7.1. Noțiuni preliminare.....	238
7.2. Filiația față de mamă.....	239
7.2.1. Stabilirea și dovada maternității prin certificatul constatator al nașterii.....	241
7.2.2. Stabilirea maternității prin recunoașterea voluntară a mamei.....	244
7.2.2.1. Recunoașterea de maternitate.....	244
7.2.2.2. Formele recunoașterii de maternitate.....	245
7.2.2.3. Contestarea recunoașterii de maternitate.....	246
7.2.2.4. Nulitatea recunoașterii de maternitate.....	247
7.2.3. Stabilirea maternității prin hotărâre judecătorească.....	247

7.3. Filiația față de tată.....	249
7.3.1. <i>Filiația față de tatăl din căsătorie</i>	249
7.3.1.1. Aplicarea prezumției de paternitate la copiii din căsătorie.....	249
7.3.1.2. Temeiurile prezumției de paternitate.....	250
7.3.1.3. Timpul legal al concepției.....	250
7.3.2. <i>Acțiunea în tăgăduirea paternității</i>	252
7.3.2.1. A tăgădui paternitatea unui copil înseamnă a răsturna prezumția legală de paternitate stabilită de lege în privința copiilor din căsătorie.....	252
7.3.2.2. Efectele admiterii acțiunii.....	259
7.3.2.3. Efectele admiterii acțiunii în tăgăduirea paternității cu privire la autoritatea părintească.....	259
7.3.2.4. Efectele acțiunii în tăgăduirea paternității cu privire la locuința copilului.....	260
7.3.2.5. Efectele acțiunii în tăgăduirea paternității cu privire la pensia de întreținere.....	260
7.3.3. <i>Contestarea filiației față de tatăl din căsătorie</i>	260
7.3.4. <i>Filiația față de tatăl din afara căsătoriei</i>	261
7.3.5. <i>Recunoașterea paternității</i>	262
7.3.5.1. Caracterele recunoașterii	262
7.3.5.2. Copiii care pot fi recunoscuți.....	262
7.3.5.3. Formele recunoașterii.....	263
7.3.5.4. Natura recunoașterii de paternitate.....	265
7.3.5.5. Efectele recunoașterii de paternitate.....	265
7.3.6. <i>Contestarea recunoașterii de paternitate</i>	266
7.3.7. <i>Nulitatea sau anularea recunoașterii de paternitate</i>	268
7.3.8. <i>Acțiunea în justiție pentru stabilirea paternității din afara căsătoriei</i>	269
7.3.9. <i>Efectele hotărârii judecătorești de stabilire a paternității</i>	272
7.3.9.1. Efectele cu privire la drepturile personale nepatrimoniale.....	272
7.3.9.2. Efectele cu privire la raporturile patrimoniale	272
7.3.10. <i>Dreptul la despăgubiri al mamei</i>	273
7.3.11. <i>Contestarea paternității neconforme cu posesia de stat</i>	273
7.3.12. <i>Filiația în cazul reproducerii umane asistate medical cu terț donator</i>	274
Capitolul VIII. Adopția.....	278
8.1. Precizări introductive.....	278
8.1.1. <i>Scurtă privire istorică asupra adopției în dreptul românesc</i>	278
8.1.2. <i>Reglementarea actuală a adopției. Felurile adopției</i>	280
8.1.3. <i>Definiția adopției. Natura juridică a adopției</i>	284
8.1.4. <i>Principiile adopției</i>	286
8.2. Condițiile de fond și de formă ale adopției.....	288
8.2.1. <i>Condițiile de fond</i>	289
8.2.2. <i>Impedimentele la adopție</i>	296
8.2.3. <i>Condițiile de formă ale adopției</i>	298
8.2.3.1. <i>Forma solemnă a adopției</i>	298
8.2.3.2. <i>Procedura adopției interne</i>	298

8.3. Adopția internațională. Condițiile încuviințării. Aspecte procedurale.....	304
8.4. Efectele adopției.....	306
8.5. Încetarea adopției.....	308
8.6. Monitorizarea și activitățile impuse postadopție.....	310
Capitolul IX. Obligația legală de întreținere.....	312
9.1. Aspecte introductive.....	312
9.1.1. Sediul materiei. Noțiune.....	312
9.1.2. Natura juridică a obligației legale de întreținere.....	313
9.1.3. Caracteresle juridice ale obligației legale de întreținere.....	314
9.2. Persoanele între care există obligația de întreținere și ordinea în care aceasta se datorează.....	318
9.2.1. Persoanele între care există obligația de întreținere.....	318
9.2.2. Ordinea de plată a întreținerii.....	319
9.3. Condițiile obligației de întreținere.....	321
9.3.1. Condiții privind creditorul obligației de întreținere.....	321
9.3.2. Condiții privind debitorul obligației de întreținere.....	323
9.4. Stabilirea și executarea obligației de întreținere.....	324
9.4.1. Stabilirea obligației de întreținere.....	324
9.4.2. Executarea obligației de întreținere.....	325
9.4.3. Modificarea, încetarea, restituirea pensiei de întreținere.....	326
9.5. Situații specifice privind obligația de întreținere.....	328
9.5.1. Obligația de întreținere a părinților față de copii.....	328
9.5.2. Obligația de întreținere între soți.....	329
9.5.3. Obligația de întreținere între foștii soți.....	329
Capitolul X. Dispoziții de drept internațional privat în domeniul familiei.....	331
10.1. Noțiuni generale	331
10.2. Legea aplicabilă logodnei.....	333
10.3. Legea aplicabilă căsătoriei.....	333
10.4. Legea aplicabilă filiației.....	341
10.5. Legea aplicabilă adopției.....	342
10.6. Legea aplicabilă autorității părintești și protecției copilului.....	343
10.7. Legea aplicabilă obligației legale de întreținere.....	345
Bibliografie.....	349

Capitolul I

Familia și dreptul familiei

1.1. Conceptul de familie și definiția familiei

Familia reprezintă o realitate fundamentală în cadrul societății, fiind legată indisolubil de perpetuarea umană. Familia reprezintă „formula” care s-a impus de-a lungul evoluției istorice a omenirii, în scopul de a asigura cadrul specific uman procreării și, corelativ, ocrotirii copiilor astfel rezultați, respectiv a generațiilor ulterioare. De altfel, s-a arătat că familia, înainte de toate, este un fenomen social complex apărut ca strategie optimă de supraviețuire și dezvoltare a grupurilor umane^[1].

Așa cum s-a remarcat de-a lungul timpului, această instituție familială a fost și este privită din diverse puncte de vedere și, ca urmare, este analizată și explicată din perspectiva specialităților respective. S-a vorbit în acest sens despre o abordare din perspectivă biologică, când accentul are în vedere funcția de procreare. Se amintește în acest sens formularea potrivit căreia familia reprezintă o realitate biologică prin unirea dintre bărbat și femeie și prin procreație^[2].

Se remarcă însă a fi mai des întâlnită abordarea din perspectivă sociologică a familiei, care are în vedere familia ca reprezentând o formă specifică de comunitate umană, compusă din grupul de persoane unite prin căsătorie, filiație sau rudenie și care se caracterizează prin comunitatea de viață, interese și întrajutorare între membrii acesteia^[3]. Așa cum s-a subliniat în doctrină, în cadrul relațiilor de familie se nasc relații economice, fiziologice, morale și psihologice, ele caracterizându-se printr-o mare complexitate^[4]. Potrivit dicționarului U.N.E.S.C.O., prin familie se înțelege „forma de comunitate umană întemeiată prin căsătorie, care unește pe soți și pe descendenții acestora prin relații strânse de ordin biologic, economic, psihologic și spiritual”^[5]. Așa cum s-a arătat în doctrină, analiza sociologică face distincție între familia „simplă”, formată din părinți și copiii lor necăsătoriți, și cea „extinsă”, formată și din alte persoane legate prin legături de rudenie, cum, de asemenea, se face distincție între familia de „orientare”, în cadrul căreia persoana se naște și crește, și familia de „procreare”, adică cea stabilită prin propria căsătorie și care cuprinde soțul, soția și copiii^[6]. Alături de familia compusă din tată, mamă și copii, având ca punct

[1] E. FLORIAN, *Dreptul familiei*, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 1.

[2] A. IONAȘCU, M. MUREȘAN, M. COSTIN, V. URSA, *Familia și rolul ei în societate*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 5.

[3] A. STĂNOIU, M. VOINEA, *Sociologia familiei*, Tipografia Universității București, București, 1983, p. 5.

[4] I.P. FILIPESCU, *Tratat de dreptul familiei*, Ed. All Educational SA, București, 1998, p. 2.

[5] A. STĂNOIU, M. VOINEA, *op. cit.*, p. 6.

[6] I.P. FILIPESCU, *Tratat, op. cit.*, 1998, p. 2.

de plecare căsătoria, s-a afirmat și existența căsătoriei numite „monoparentală”^[1], compusă din mama necăsătorită și copiii acesteia, precum și familia întemeiată pe „căsătoria sociologică”, respectiv uniunea familială formată din tată, mamă și copiii lor, dar care nu se întemeiază însă pe căsătoria dintre tată și mamă.

Din punctul de vedere al reglementării juridice, respectiv al raporturilor care iau naștere din căsătorie, rudenie, adopție și al celor asimilate relațiilor de căsătorie^[2], există prevederi care se referă la totalitatea relațiilor menționate anterior, situație în care este avută în vedere familia înțeleasă în sensul său larg, ori, dacă sunt vizate exclusiv relațiile dintre soți, precum și cele stabilite între aceștia și copiii lor, ele se referă la familie în sensul restrâns al noțiunii de familie. Acest ultim sens este avut în vedere de dispoziția cuprinsă în art. 258 C. civ. Potrivit acestui text legal, familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora, precum și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea și educarea copiilor lor.

Codul civil reglementează în cadrul său relațiile de familie și conturează accepțiunea de drept comun a noțiunii de familie. În afara acestei accepțiuni, numită de drept comun, în alte legi speciale întâlnim și alte accepțiuni atribuite noțiunii de familie, în funcție de obiectul relațiilor sociale reglementate, dar, mai ales, de scopul avut în vedere de legiuitor la adoptarea acestor reglementări.

Potrivit art. 17 din Legea locuinței nr. 114/1996^[3], prin familie se înțeleg soțul, soția, copiii și părinții soților, care locuiesc și gospodăresc împreună. Potrivit prevederilor art. 8 alin. (4) din Legea fondului funciar nr. 18/1991 (modificată prin Legea nr. 169/1997)^[4], prin familie se înțeleg soții și copiii necăsătoriți, dacă gospodăresc împreună cu părinții lor.

Familia este privită în sens mai larg și prin reglementarea art. 2 alin. (2) din Legea nr. 416/2001^[5] privind venitul minim garantat^[6], unde se precizează că se consideră familie și persoana care locuiește cu copiii aflați în întreținerea sa, dacă este necăsătorită, este văduvă, este divorțată sau soțul/soția este declarată dispărută sau dacă nu a împlinit vârsta de 18 ani și se află în una dintre situațiile amintite anterior. De asemenea, se consideră familie și frații fără copii, care gospodăresc împreună și care au domiciliul sau reședința împreună cu părinții lor [art. 2 alin. (3)].

Art. 5 din Legea nr. 217/2003, republicată, pentru prevenirea și combaterea violenței în familie^[7] arată că prin membru de familie se înțeleg: ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; soțul/soția și/sau fostul soț/fosta soție; persoanele care au stabilite relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc; tutorele sau altă persoană care exercită în fapt ori în drept

[1] I.P. FILIPESCU, *Tratat, op. cit.*, 1998, p. 3.

[2] A. IONAȘCU, M. MUREȘAN, M. COSTIN, V. URSA, *op. cit.*, 1975, p. 5.

[3] Publicată în M. Of. nr. 254 din 21 octombrie 1996 și republicată în M. Of. nr. 393 din 31 decembrie 1997.

[4] Publicată în M. Of. nr. 37 din 20 februarie 1991 și republicată în M. Of. nr. 1 din 5 ianuarie 1998.

[5] M. Of. nr. 401 din 20 iulie 2001.

[6] A se vedea H.G. nr. 871/2013 privind salariul de bază minim brut pe țară garantat în plată (M. Of. nr. 703 din 15 noiembrie 2013).

[7] Republicată în M. Of. nr. 205 din 24 martie 2014.

drepturile față de persona copilului; reprezentantul legal sau altă persoană care îngrijește persoana cu boală psihică, dizabilitate intelectuală ori handicap fizic, cu excepția celor care îndeplinesc aceste atribuții în exercitarea sarcinilor profesionale.

De asemenea, în Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției^[1], ca de altfel și în Legea nr. 272/2004 pentru protecția copilului^[2], se fac referiri la familie în sensul consacrat de drept comun. Spre deosebire de acest sens, în diverse convenții consulare la care România este parte, în familia funcționarului consular sunt incluși atât soțul, soția și copiii lor minori, cât și orice rude care locuiesc împreună cu aceștia.

Este de menționat că în contextul legii penale noțiunea de familie are un sens larg. Astfel, art. 177 C. pen. include în această categorie ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție astfel de rude. Art. 177 alin. (2) C. pen. prevede că dispozițiile din legea penală privitoare la membru de familie se aplică, în caz de adopție, și persoanei adoptate și descendenților acesteia în raport cu rudele firești.

Codul civil consacră prin art. 258 sensul restrâns al noțiunii de familie întrucât se raportează doar la soți și la autoritatea părintească, deși referirea ar fi trebuit să vizeze sensul extins al noțiunii. Spunem acest lucru deoarece, deși familia nucleu, adică familia compusă din doi adulți de sex opus care întrețin o relație aprobată de societate, împreună cu copiii lor, firești sau adoptați, reprezintă forma cel mai des întâlnită, totuși acest sens restrâns nu concordă cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO). Deciziile pronunțate în acest sens de către CEDO au impus noțiunea de familie în sens larg, prin includerea în aceasta și a bunicilor, iar în unele situații, chiar și a concubinilor. În principal, sesizările CEDO au vizat încălcarea art. 8^[3], text de lege ce prevede că: 1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului și a corespondenței sale. 2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora. În cauza *Marckx c. Belgiei* din anul 1979, în viziunea Curții, viața familială în sensul art. 8 înglobează cel puțin raporturile între rudele părinților, care pot juca un rol considerabil, de exemplu, între bunici și nepoți. Dezvoltarea vieții de familie a unei mame celibatate și a copilului recunoscut de ea ar fi împiedicată dacă cel din urmă n-ar intra în familia celei dintâi. Pronunțarea acestei hotărâri a marcat practica Curții, în sensul că de la acel moment noțiunea de familie a vizat înțelesul său larg.

Deși sensul noțiunii de familie folosit în Codul civil vizează familia în sens restrâns, jurisprudența instanțelor europene ce constituie izvor al dreptului intern conduce la concluzia că pe viitor ar trebui consacrat sensul extins al noțiunii de familie.

Raportat la aceste precizări, familia a fost definită ca fiind cea formă de organizare a vieții în comun între persoane legate între ele prin căsătorie, rudenie firească

[1] Republicată în M. Of. nr. 259 din 19 aprilie 2012.

[2] Republicată în M. Of. nr. 159 din 5 martie 2014.

[3] Convenția din 4 noiembrie 1950 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, ratificată prin Legea nr. 30/1994 (M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994).

sau civilă, afinitate sau fără a avea vreo legătură juridică, dar care conviețuiesc efectiv împreună^[1], definiție pe care ne-o însușim.

1.2. Dreptul familiei

1.2.1. Noțiune și evoluție istorică

Dreptul familiei reprezintă acea ramură a sistemului de drept care cuprinde totalitatea normelor juridice ce reglementează relațiile (patrimoniale și personale) de familie, pe care societatea are interes să le îndrume juridicește^[2].

Un alt autor scria că dreptul familiei reprezintă totalitatea normelor juridice care reglementează raporturile personale și patrimoniale ce izvorăsc din căsătorie, rudenie, adopție și raporturile asimilate de lege, sub anumite aspecte, cu raporturile de familie, în scopul ocrotirii și întăririi familiei^[3].

Potrivit unei alte opinii, dreptul familiei reprezintă ansamblul normelor juridice care reglementează raporturile personale și cele patrimoniale izvorâte din căsătorie, din rudenie, inclusiv rudenia din adopție, precum și din alte relații asimilate de lege, sub unele aspecte, relațiilor de familie^[4].

O altă definiție conturează dreptul familiei ca fiind ramura sistemului de drept care cuprinde totalitatea normelor juridice care reglementează relațiile de familie și cele asimilate acestora, indiferent de caracterul patrimonial sau nepatrimonial^[5].

Definițiile date în doctrină de-a lungul timpului și de către alți autori se apropie, în elementele esențiale, de cele patru pe care le-am reprodus anterior. Ceea ce se remarcă în toate aceste definiții este faptul că dreptul familiei are ca obiect reglementarea relațiilor de familie de natură personală sau patrimonială, respectiv raporturile care iau naștere din căsătorie, rudenie, adopție, precum și alte raporturi asimilate acestora.

Până în anul 1954, moment care a marcat intrarea în vigoare a Codului familiei, reglementarea relațiilor de familie se regăsea în Cartea I a Codului civil anterior, intitulată „Despre persoane”, dispozițiile legale vizând relațiile de familie fiind cuprinse în art. 6-460. Articolele din Codul civil menționat au fost însă depășite de evoluția istorică a societății și pe cale de consecință au fost abrogate de-a lungul timpului. Este de menționat în acest sens, spre exemplu, că art. 195 C. civ. 1864 anterior intrării în vigoare a Codului familiei consacra principiul „puterii maritale”, prin aplicarea căruia, în urma căsătoriei, soția trecea în categoria incapabililor, alături de minori și de incapabili, fiind lipsită de capacitatea de a încheia singură actele relative la patrimoniul său, reglementare care a fost energetic și pe bună dreptate contestată în doctrina juridică^[6] din perioada amintită. Astfel, prin Legea nr. 24/1924 privitoare

[1] C.C. HAGEANU, *Dreptul familiei și actele de stare civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 5.

[2] AL. BACACI, V.C. DUMITRACHE, C.C. HAGEANU, *Dreptul familiei*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 7.

[3] I.P. FILIPESCU, *Tratat, op. cit.*, 1998, p. 7.

[4] E. FLORIAN, *Dreptul familiei, op. cit.*, 2011, p. 5.

[5] C.C. HAGEANU, *Dreptul familiei...*, p. 6.

[6] C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. All, București, 1996, p. 490.

la dobândirea și pierderea naționalității române, s-au abrogat prevederile art. 6-20 C. civ. 1864, apreciat a cuprinde prevederi anacronice, după cum au menționat autorii arătați. Aplicarea regulilor instituite de textul legal menționat, potrivit cărora bărbatul era dator să acorde protecție femeii, iar aceasta la rândul ei ascultare bărbatului, ca și a altora similare care consacrau, în esență, inegalitatea soților din anumite puncte de vedere^[1], a luat sfârșit prin adoptarea Constituției din anul 1948, care în art. 105 statua că de la intrarea sa în vigoare sunt abrogate toate dispozițiile Codului civil menționat ce erau contrare principiului egalității între bărbat și femeie, precum și principiului egalității copiilor din căsătorie cu a celor din afara căsătoriei. În plan legislativ au succedat și alte acte normative: Decretul nr. 130/1949, care a avut ca obiect de reglementare condiția juridică a copilului natural, și apoi Decretul nr. 131/1949 vizând modificarea adopției. Apoi a intrat în vigoare Constituția din anul 1952, cea care a lansat posibilitatea conturării dreptului familiei ca ramură de drept de sine stătătoare, fiind urmată de adoptarea Decretului nr. 31/1954 privitor la persoanele fizice și persoanele juridice^[2] și apoi de Decretul nr. 32/1954 pentru punerea în aplicare a Codului familiei și a Decretului privitor la persoanele fizice și persoanele juridice^[3]. Un aspect remarcat în doctrină, din punct de vedere legislativ, este acela potrivit căruia art. 195 C. civ. 1864, respectiv cel în care se statua că bărbatul era dator să protejeze familia, iar femeia să dea ascultare bărbatului, a fost abrogat expres doar prin art. 49 din Decretul nr. 32/1954.

Asupra faptului că relațiile juridice de familie au fost „extrase” din Codul civil, fiind reunite în Codul familiei, s-au conturat de-a lungul timpului anumite discuții pe această temă și au fost formulate diferite opinii, fiind emise și opinii contrare acestei realități, una dintre acestea apreciind că „locul normal” al reglementării acestor raporturi era Codul civil^[4]. Opinia exprimată de acest autor pare a fi de mare actualitate, apreciată ca atare în doctrina contemporană^[5], dată fiind modificarea legislativă recentă care a procedat la includerea relațiilor de familie în Codul civil intrat în vigoare la 1 octombrie 2011.

La momentul intrării în vigoare a Codului familiei, marea majoritate a autorilor au punctat argumentele care justificau reglementarea relațiilor de familie într-un cod separat și faptul că raporturile de familie formau o ramură distinctă a dreptului civil^[6]. În acest sens, principalul argument al independenței și al individualității acestei ramuri de drept era apreciat a fi dat de obiectul reglementării dreptului familiei. S-a arătat în același timp că reglementarea raporturilor juridice patrimoniale și nepatrimoniale între persoanele fizice aflate pe poziții de egalitate este specifică însă și dreptului civil, dar în cazul raporturilor de familie s-a apreciat că există anumite elemente care le deosebesc de acestea și le individualizează în acest sens^[7].

În susținerea acestui punct de vedere s-a arătat că cel mai important aspect vizează calitatea subiecților raporturilor juridice de familie, care se găseau în relații

[1] C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *op. cit.*, vol. I, p. 488-490.

[2] B. Of. nr. 8 din 30 ianuarie 1954.

[3] B. Of. nr. 9 din 31 ianuarie 1954.

[4] V.D. ZLĂTESCU, *Considerații în legătură cu instituția prescripției*, în *Dreptul* nr. 2/1999, p. 15-21.

[5] AL. BACACI, V.C. DUMITRACHE, C.C. HAGEANU, *op. cit.*, p. 7.

[6] I. ALBU, *Dreptul familiei*, Ed. Didactică și Pedagogică, 1975, București, p. 30.

[7] E. FLORIAN, *Dreptul familiei, op. cit.*, 2011, p. 5.

de rudenie unii față de alții, adică între aceștia existau relații de familie sau asimilate acestora. Această condiție s-a apreciat că singulariza raporturile juridice de dreptul familiei, deosebindu-le de cele de drept civil. S-a arătat, de asemenea, că nu întotdeauna apartenența unei persoane la o anumită familie avea drept efect aplicarea normelor de dreptul familiei, cum, de exemplu, se întâmplă în cazul drepturilor sucesoriale, care erau reglementate prin dispozițiile Codului civil^[1].

S-a mai arătat, în ceea ce privește caracterul normelor juridice, că, în timp ce în dreptul civil predomină normele dispozitive, în dreptul familiei predominau normele imperative^[2]. Au fost oferite ca exemple prevederile art. 62 C. fam. – copilul născut din căsătorie ia numele de familie comun al părinților –, prevederile art. 5 C. fam. – este oprit să se căsătorească bărbatul care este căsătorit sau femeia care este căsătorită –, prevederile art. 8 C. fam., care interzic căsătoria tutorelui cu persoana minoră ce se află sub tutela sa, ori prevederile art. 29 C. fam., care obligă soții să contribuie, în raport cu mijloacele fiecăruia, la cheltuielile căsniciei. S-a remarcat, așadar, preponderența normelor cu caracter imperativ a cărei justificare rezidă în aceea că opțiunea unei anumite conduite nu putea fi lăsată la aprecierea subiecților de dreptul familiei în cazul în care era vizat interesul general al societății.

Un alt argument^[3] folosit în sensul integrării relațiilor de familie într-un cod separat viza situațiile în care subiectul se abătea de la conduita prescrisă și când sancțiunile civile se caracterizau prin natura lor restitutivă, reparatorie, cu scopul stabilirii situației anterioare, în lumina principiului înscris în art. 998 C. civ. 1864 – orice faptă a omului care cauzează altuia un prejudiciu obligă pe acela din a cărui greșeală s-a ocazionat, a-l repara, în domeniul relațiilor de familie neîntâlnind dominantă sancțiunilor reparatorii. Și în actuala reglementare se menține specificul sancțiunilor aplicabile în situația abaterii de la conduita prescrisă, sens în care menționăm art. 1349 C. civ. în materia răspunderii civile delictuale, dar și art. 1350 C. civ. în materia răspunderii civile contractuale. De exemplu, în cazul soților, încălcarea obligațiilor reciproce la care sunt ținuți legalmente va conduce la divorțul lor și la stingerea acestor obligații. Raportat la argumentele menționate anterior, se poate desprinde concluzia că normele juridice consacrate relațiilor de familie au anumite particularități care pot să justifice afirmarea dreptului familiei ca ramură de drept autonomă^[4].

Dar la fel de adevărat este însă și faptul că dreptul familiei are numeroase și indisolubile legături cu dreptul civil, fără de care ar fi de neconceput existența dreptului familiei. Tocmai acest argument i-a determinat pe unii autori să pledeze în sensul reintegrării normelor de dreptul familiei în cadrul Codului civil. Această soluție a fost însușită de autorii noului Cod civil. Astfel, în expunerea de motive s-a arătat că partea dedicată acestei instituții – Cartea a II-a, intitulată „Familia” – și-a propus o regândire a modalității de reglementare a materiei familiei, renunțându-se la ideea unui cod distinct care să reglementeze acest domeniu și propune, totodată, o reglementare unitară a aspectelor de drept civil, inclusiv a celor legate de domeniul familiei. Dincolo de schimbarea modalității de reglementare, prezentul cod propune societății românești o reglementare adaptată realităților sociale, ca evoluție firească

[1] E. FLORIAN, *Dreptul familiei*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 5.

[2] *Ibidem*.

[3] *Idem*, p. 4.

[4] *Idem*, p. 6.

a acestora în timp, introducând astfel o serie de noutăți ce vizează fie modificări ale soluțiilor anterioare, cum este, de exemplu, cazul regimului matrimonial, fie recunoașterea legislativă a unor situații de fapt care, în trecut, nu existau din punct de vedere juridic (cum este, de exemplu, logodna). De asemenea, este de menționat faptul că la conceperea prevederilor Cărtii a II-a au fost avute în vedere și convențiile internaționale la care România este parte, precum și standardele europene în domeniu^[1].

Raportat la cele expuse anterior, noile norme civile ce reglementează relațiile de familie au o anumită specificitate, dar pot, de asemenea, constitui argumente în favoarea autonomiei dreptului familiei.

1.2.2. *Obiectul dreptului familiei*

Relațiile de familie pe care le reglementează dreptul familiei se grupează în următoarele categorii:

– raporturile rezultând din căsătorie, care sunt reglementate prin norme specifice vizând încheierea, desfășurarea și desfacerea căsătoriei, precum și raporturile personale și patrimoniale dintre soți. Potrivit art. 44 alin. (1) din Constituția României și art. 258 alin. (1) C. civ., familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți;

– raporturile rezultând din rudenie – în acest sens este de menționat că rudenia este de două feluri: în linie directă, între persoanele care coboară unele din altele, sau în linie colaterală, când, fără a coborî unele din altele, au un ascendent comună – art. 405 alin. (1) C. civ. Între persoanele legate prin rudenie există raporturi personale și unele raporturi patrimoniale. În Codul civil, rudenia este tratată în Titlul III, prin art. 405-482, iar obligația de întreținere potrivit art. 513-534;

– raporturile rezultând din adopție, respectiv raporturile de rudenie civilă; în ceea ce privește condițiile de realizare a adopției, efectele și modul de încetare a adopției, acestea sunt cuprinse în Legea nr. 273/2004 (care a abrogat O.U.G. nr. 25/1997^[2]). Între rudenia civilă rezultată pe calea operațiunii juridice a adopției și rudenia de sânge nu există deosebiri decât cea vizând sursa lor, care este diferită. În Codul civil, adopția este reglementată la Capitolul III din Titlul III, în art. 451-482;

– raporturi asimilate cu cele de familie; în această categorie sunt incluse obligația de întreținere între foștii soți, reglementată de art. 389 alin. (2)-(5) C. civ.; de asemenea, sunt avute în vedere raporturile care iau naștere între unul dintre soți și copilul celuilalt soț la întreținerea căruia a contribuit și pe care le reglementează art. 517 C. civ. sau raporturile care iau naștere în legătură cu măsura plasamentului familial.

1.2.3. *Izvoarele dreptului familiei*

1. Principalul izvor al dreptului familiei îl constituie normele dreptului european, iar dintre acestea menționăm Convenția europeană a drepturilor omului, precum și jurisprudența Curții Europene, ambele obligatorii pentru instanțele din România.

2. Un izvor fundamental al dreptului familiei este reprezentat de Constituția României, în care sunt enunțate o parte dintre principiile aplicabile dreptului familiei,

[1] *Codul civil*, cu prefață de FL.A. BAIAS, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 7.

[2] M. Of. nr. 120 din 12 iunie 1997.

cum sunt principiul ocrotirii de către stat a căsătoriei și familiei, principiul egalității în drepturi a copiilor din căsătorie cu cei din afara căsătoriei și a celor adoptați, principiul interesului superior al copilului, principiul egalității femeii cu bărbatul etc.

3. Izvorul organic principal al dreptului familiei este reprezentat de noul Cod civil, act normativ intrat în vigoare la 1 octombrie 2011 prin Legea nr. 71/2011^[1].

4. Există însă și alte acte normative ce cuprind dispoziții aplicabile relațiilor de familie, și anume Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției, republicată etc.

1.2.4. Principiile generale ale dreptului familiei

Principiile generale ale dreptului familiei sunt următoarele:

- principiul căsătoriei liber consimțite între soți – art. 258 alin. (1), art. 259 alin. (1) și art. 271 C. civ.;
- principiul egalității în drepturi și obligații a soților – art. 258 alin. (1) C. civ.;
- principiul ocrotirii familiei și căsătoriei de către societate și stat prin măsuri economice și sociale – art. 258 alin. (2) și (3) C. civ.;
- principiul monogamiei – art. 258 alin. (4) și art. 259 alin. (1) C. civ.;
- principiul încheierii căsătoriei în scopul întemeierii unei familii și dreptul de a se căsători – art. 259 alin. (2) C. civ.;
- principiul caracterului laic al căsătoriei sau caracterul subsecvent al căsătoriei religioase – art. 259 alin. (3) C. civ.;
- principiul solemnității căsătoriei – art. 259 alin. (4) C. civ.;
- principiul egalității în drepturi a copiilor din afara căsătoriei și a celor adoptați cu cei din căsătorie – art. 260 C. civ.;
- principiul interesului superior al copilului – art. 263 și art. 264 C. civ.

1.2.4.1. Principiul căsătoriei liber consimțite între soți

Art. 258 alin. (1), art. 259 alin. (1) și art. 271 C. civ. au ca scop asigurarea ca la baza căsătoriei să se afle sentimentele de afecțiune și respect dintre soți. Acest principiu își găsește consacarea la nivel constituțional prin prevederile art. 48 alin. (1), unde se arată că familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită dintre soți, iar acest principiu este reluat în art. 258 alin. (1), art. 259 alin. (1) și art. 271 C. civ. Din analiza acestor texte legale rezultă că voința concordantă a viitorilor soți constituie singurul factor subiectiv indispensabil la încheierea căsătoriei, acordul sau opoziția părinților ori a altor persoane apropiate viitorilor soți fiind fără semnificații juridice^[2]. Derogatoriu de la această regulă în Codul civil s-a instituit existența obligației a consimțământului părinților sau, după caz, al tutorelui și autorizarea instanței de tutelă, când se căsătorește o persoană minoră. Soluția legislativă consacrată prin adoptarea noului Cod civil a fost anticipată prin Legea nr. 288/2007^[3], care prevedea că, pentru motive temeinice, minorul care a împlinit vârsta de 16 ani se putea

[1] Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil (M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011).

[2] E. FLORIAN, *Dreptul familiei, op. cit.*, 2006, p. 9.

[3] M. Of. nr. 745 din 2 noiembrie 2007.

căsători în temeiul unui aviz medical, cu încuviințarea părinților săi sau, după caz, a tutorelui și cu autorizarea direcției generale de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială își avea domiciliul. În actuala conjunctură legislativă se observă că autorizarea direcției generale de asistență socială și protecția copilului a fost înlocuită cu autorizarea instanței de tutelă, adică instanța general competentă în materia dispozițiilor vizând raporturile de familie. Așadar, pentru a se căsători, minorul între 16 și 18 ani va avea nevoie de un aviz medical, de acordul părinților săi ori al tutorelui și, de asemenea, de autorizarea instanței de tutelă, ceea ce are ca efect limitarea consimțământul său, afirmându-se că în acest caz ne aflăm în prezența unei autorizări mai complexe.

Dreptul fundamental al ființei umane de a se căsători prin libera exprimare a consimțământului său în acest sens, precum și principiul căsătoriei liber consimțite între soți sunt statuate și în importante acte internaționale referitoare la drepturile omului. În acest sens art. 16 din Declarația universală a drepturilor omului prevede că: 1. Cu începere de la vârsta nubilă, bărbatul și femeia, fără nicio restricție în privința rasei, a cetățeniei sau a religiei, au dreptul să se căsătorească și să întemeieze o familie. Ei au drepturi egale la încheierea căsătoriei, pe durata căsătoriei și la desfacerea ei. 2. Căsătoria nu poate fi încheiată decât cu consimțământul liber și deplin al viitorilor soți. 3. Familia este elementul natural fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului. De asemenea, în art. 12 din Convenția pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale se prevede că începând cu vârsta nubilă, bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie, conform legilor naționale care reglementează exercitarea acestui drept.

1.2.4.2. Principiul egalității în drepturi și obligații a soților

Acest principiu este consacrat la nivel constituțional prin prevederile art. 48 alin. (1) din Constituție, dar și prin cele ale art. 258 alin. (1) C. civ., care statuează că familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită dintre soți, pe egalitatea acestora, precum și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea și educarea copiilor lor. Principiul egalității în drepturi și obligații a soților se regăsește și în reglementarea altor raporturi de familie, ca, de exemplu, cele cuprinse în art. 308 C. civ., unde se prevede că soții hotărăsc de comun acord în tot ceea ce privește căsătoria, art. 483 și art. 503 C. civ., unde se stipulează că autoritatea părintească este ansamblul de drepturi și îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului și aparțin în mod egal ambilor părinți, precum și faptul că părinții exercită împreună și mod egal autoritatea părintească. Un alt exemplu al aplicării principiului egalității în drepturi și obligații a soților este oferit în cuprinsul art. 325 alin. (2) C. civ., care stabilește că soții sunt obligați să contribuie, în raport cu mijloacele fiecăruia, la cheltuielile căsătoriei, dacă prin convenție matrimonială nu s-a prevăzut altfel.

Opiniile exprimate de anumiți autori^[1] au atras atenția asupra aspectului că, în mod „tradițional”, se aprecia în sensul că sarcinile casnice, inclusiv creșterea copiilor soților, reprezentau atribuțiile exclusive ale soției. Este perfect adevărat că în această manieră se derulau lucrurile cel mai frecvent în familie, însă, totodată, se impune să menționăm că practica judiciară și doctrina au apreciat în mod constant că munca astfel depusă în gospodărie de soția fără ocupație, precum și pentru creș-

[1] TR. IONAȘCU, *Egalitatea condiției juridice a soților în dreptul român*, în L.P. nr. 10/1958.

terea copiilor constituiau contribuție la dobândirea bunurilor comune^[1]. În actuala reglementare civilă, art. 326 C. civ. prevede că munca oricăruia dintre soți în gospodărie și pentru creșterea copiilor reprezintă o contribuție la cheltuielile căsătoriei, fiind recunoscut astfel dreptului oricăruia dintre soți care muncește în gospodărie și se ocupă de creșterea copiilor.

Așa cum just s-a surprins în doctrină, nu trebuie pierdut din vedere aspectul că în exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor pe care le au soții, există un scop comun, respectiv acela al interesului familiei pe care au întemeiat-o prin căsătorie și al copiilor care s-au născut din această uniune^[2]. În lumina acestui principiu, se desprinde firesc și obligația stipulată în art. 325 alin. (1) C. civ., în sensul că membrii aceleiași familii sunt datori să își acorde unul altuia sprijin material. Este de amintit în acest context și art. 309 C. civ., care, pe lângă obligația anterior menționată, o instituie și pe aceea de respect reciproc, fidelitate și sprijin moral între soți, precum și obligația soților de a locui împreună – art. 309 alin. (2) C. civ.

1.2.4.3. Principiul ocrotirii familiei și căsătoriei

Principiul este reglementat în art. 258 alin. (2) și (3) C. civ. Acest principiu este cuprins și în acte internaționale, cum ar fi, spre exemplu, art. 16 pct. 3 din Declarația universală a drepturilor omului, art. 23 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice^[3], dar și în acte normative interne, respectiv în prevederile art. 26 alin. (1) din Constituție și în art. 258 alin. (2) și (3) C. civ. Din prevederile art. 258 alin. (2) C. civ. rezultă interesul ocrotirii familiei, iar în alin. (3) al art. 258 C. civ. este inclusă în categoria ocrotită și căsătoria, alături de familie.

Acest principiu se regăsește în toate reglementările cuprinse în noul Cod civil (art. 258 și urm.) referitoare la căsătorie, liberul consimțământ al soților, egalitatea lor în drepturi și obligații, obligația de sprijin material pe care o are unul față de celălalt, obligațiile și îndatoririle față de copiii din căsătorie sau față de cei din afara căsătoriei, exercitarea autorității părintești în interesul minorilor, măsurile de ocrotire a minorilor, precum și prin legi speciale, ca aceea referitoare la adopție etc.

La nivel constituțional, art. 26 alin. (1) din Constituție instituie obligația autorităților publice de a respecta și ocroti viața intimă, familială și privată. Dar, pe lângă sursa internă, principiul ocrotirii familiei și căsătoriei se regăsește și într-o serie de documente internaționale. Amintim, astfel, Declarația universală a drepturilor omului, adoptată de Adunarea generală a ONU din 10 decembrie 1948, care prevede în art. 16 alin. (3) că familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are drept la ocrotire din partea societății și a statului.

De asemenea, protecția vieții de familie este afirmată prin prevederile art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului, care arată că: 1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. 2. Nu este admis amestecul niciunei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și

[1] E. FLORIAN, *Dreptul familiei, op. cit.*, 2006, p. 11.

[2] *Ibidem*.

[3] Ratificat prin Decretul nr. 212/1994 (B. Of. nr. 146 din 20 noiembrie 1974).

prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei ori protejarea drepturilor și libertăților altora.

1.2.4.4. *Principiul monogamiei*

Acest principiu fiind considerat ca firesc în tradiția socială și culturală a societății noastre, unii autori nici nu îl mai aminteau^[1]. Actualmente acest principiu este consacrat prin dispozițiile art. 273 C. civ., iar nesocotirea interdicției de a se căsători de către soțul sau soția căsătorit sau căsătorită atrage după sine aplicarea sancțiunii nulității absolute a celei de-a doua căsătorii încheiate de aceeași persoană, raportat la prevederile art. 293 alin. (1) C. civ. Nu mai puțin important este faptul că bigamia este sancționată și din punct de vedere penal, fiind încriminată ca infracțiune în art. 376 C. pen.

Acest principiu, consacrat în societățile euro-americane, nu este apreciat într-o serie de societăți de tradiție islamică, în unele dintre acestea fiind chiar reglementată juridic poligamia, mai exact spus, poligamia care dă dreptul bărbatului să aibă mai multe soții^[2].

1.2.4.5. *Principiul încheierii căsătoriei în scopul întemeierii unei familii și dreptul de a se căsători*

Este cuprins în art. 259 alin. (2) C. civ. Acest articol prevede că bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători în scopul de a întemeia o familie. Așadar, scopul încheierii căsătoriei este întemeierea unei familii. Căsătoria încheiata în alte scopuri decât cel amintit este o căsătorie fictivă.

Art. 12 din Convenția europeană a drepturilor omului statuează dreptul persoanei de a se căsători, ce cuprinde trei atribute, și anume dreptul de a se căsători, dreptul de a-și alege partenerul, precum și dreptul de a refuza o căsătorie. Dispozițiile art. 12 din Convenție au în vedere căsătoria civilă și monogamă.

1.2.4.6. *Principiul caracterului laic al căsătoriei sau caracterul subsecvent al căsătoriei religioase*

Este prevăzut în art. 259 alin. (3) C. civ. Acest principiu este consacrat expres de prevederile art. 259 alin. (3) C. civ., potrivit căruia celebrarea religioasă a căsătoriei poate fi făcută numai după încheierea căsătoriei civile.

1.2.4.7. *Principiul solemnității căsătoriei*

Este prevăzut în art. 259 alin. (4) C. civ. Potrivit acestui articol, condițiile de încheiere și cauzele de nulitate ale căsătoriei se stabilesc prin prezentul cod, ceea ce înseamnă că încheierea valabilă a căsătoriei are loc doar cu respectarea tuturor condițiilor de fond și de formă ale căsătoriei. Solemnitatea căsătoriei presupune îndeplinirea condițiilor anterioare și concomitente cu momentul încheierii căsătoriei. De asemenea, acest principiu vizează și stabilirea cazurilor de nulitate ale căsătoriei, tot prin prevederile Codului civil.

[1] T.R. POPESCU, *Dreptul familiei*, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1965, p. 15-16.

[2] E. FLORIAN, *Dreptul familiei, op. cit.*, 2011, p. 12.

1.2.4.8. Principiul egalității în drepturi a copiilor din afara căsătoriei și a celor adoptați cu cei din căsătorie

Este prevăzut în art. 260 C. civ. Potrivit art. 48 alin. (3) din Constituție, copiii din afara căsătoriei sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie. Art. 260 C. civ. consacră la rândul său acest principiu constituțional, statuând în cazul copiilor din afara căsătoriei că sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie, precum și cu cei adoptați. Singurele diferențe între copiii din căsătorie și cei din afara căsătoriei se regăsesc în materia paternității; astfel, copilul din căsătorie se bucură de prezumția de paternitate, fiind scutit de a face dovada paternității sale, în vreme ce copilul din afara căsătoriei trebuie să probeze paternitatea sa, cu excepția cazului prevăzut de art. 426 C. civ., pentru ipoteza în care mama copilului a conviețuit cu pretinsul tată în perioada timpului legal al concepției, când este beneficiarul prezumției de paternitate, care îl scutește de a face dovada paternității.

1.2.4.9. Principiul interesului superior al copilului

Este cuprins în art. 263 și art. 264 C. civ. Acesta este inclus cu titlu de principiu în numeroase acte internaționale, dintre care amintim art. 24 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și Convenția ONU din anul 1989 cu privire la drepturile copilului, ratificată de România prin Legea nr. 18/1990^[1].

Acest principiu are consacrare constituțională în art. 48 alin. (3), este consacrat și în Codul civil în art. 263 și art. 264, dar este preluat și în alte legi speciale, ca, de exemplu, în art. 2 alin. (1) din Legea nr. 272/2004. În esență, aplicarea acestui principiu are în vedere că orice măsură privitoare la un copil, indiferent cine este autorul ei și indiferent de natura sa, trebuie să fie luată cu respectarea interesului superior al copilului.

^[1] Republicată în M. Of. nr. 314 din 13 iunie 2001.

Capitolul al II-lea

Logodna

2.1. Noțiune. Sediul materiei

Începând cu data intrării în vigoare a noului Cod civil, la 1 octombrie 2011, a fost reglementată și în legislația noastră logodna^[1], sens în care i-au fost consacrate 5 articole – art. 266-270 – în cadrul Capitolului I, Titlul II, „Căsătoria”, din Cartea a II-a, „Despre familie”. Astfel, legiuitorul a transpus la nivel legislativ soluțiile care se conturaseră deja în practică și care erau vehiculate de către doctrină.

În mod firesc, ca principiu de aplicare a acestei reglementări, în art. 24 din Legea nr. 71/2011 s-a prevăzut că dispozițiile privind logodna sunt aplicabile numai în cazul în care aceasta a fost încheiată după data intrării în vigoare a Codului civil. În Codul familiei nu regăsim dispoziții cu privire la această instituție juridică; explicația oferită în doctrină^[2] pentru acest fapt este aceea că s-a dorit a se da libertății matrimoniale deplină consistență.

Raportat la noua reglementare privind logodna, au fost exprimate în literatura de specialitate^[3] și păreri în sensul că o atare normare nu ar fi fost necesară, fiind socotită o întoarcere în timp nejustificată, pentru că fenomenul nu este atât de răspândit pentru a beneficia de un capitol în Codul civil, în timp ce concubinajul este abia amintit.

Cu privire la aceste poziții doctrinare ne mărginim să indicăm și noi că, la nivel european, raporturile între logodnici sunt recunoscute și protejate juridic. Astfel, relația dintre un deținut și logodnica sa intră în sfera noțiunii de „viață privată”, protejată de art. 8 din Convenția europeană, ceea ce obligă autoritățile ca, în măsura posibilului, să înlănească relațiile deținuturilor cu persoanele din exterior în vederea facilitării reinsertiei lor sociale^[4]. Tot în acest sens se apreciază^[5] că noțiunea de familie vizată de art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului nu se limitează doar la relațiile bazate pe căsătorie, ci poate îngloba alte legături de „familie” *de facto*, atunci când părțile conviețuiesc în afara oricărei legături maritale.

Logodna a fost definită în Codul civil actual, la art. 266 alin. (1), ca fiind promisiunea reciprocă de a încheia căsătoria. Din această definiție legală, doctrina^[6] a conturat următoarele caractere juridice ale logodnei:

[1] Pentru un istoric al reglementării, în legislația românească, a se vedea M. AVRAM, *Drept civil. Familia*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 31.

[2] *Ibidem*.

[3] A se vedea, spre exemplu, C.C. HAGEANU, *Dreptul familiei...*, p. 14-15.

[4] CEDO, 1 octombrie 1990, *Wakefield c. Regatului Unit*, apud G.C. FRENȚIU, *Comentariile Codului civil. Familia*, Ed. Hamangiu, 2012, p. 40.

[5] CEDO, 18 decembrie 1986, *Johnston și alții c. Irlandei*, apud G.C. FRENȚIU, *op. cit.*, 2012, p. 40.

[6] G.C. FRENȚIU, *op. cit.*, 2012, p. 30.

- logodna este o uniune între două persoane;
- logodna se încheie între un bărbat și o femeie;
- logodna este liber consimțită;
- logodna este consensuală;
- logodna se încheie până la căsătorie;
- logodna se întemeiază pe egalitatea în drepturi și obligații a persoanelor logodite;
- logodna se încheie în scopul căsătoriei.

2.2. Natura juridică a logodnei

Natura juridică a logodnei este controversată, întrucât particularitățile sale nu se conciliază în unele privințe cu teoria clasică a actului juridic civil, în special pentru că încheierea logodnei nu naște efecte juridice, încheierea căsătoriei nefiind obligatorie pentru niciunul dintre parteneri^[1].

Paradoxul acestei instituții juridice decurge din faptul că, pe de o parte, existența acordului de voințe care antrenează aplicarea dreptului general al contractelor este incontestabilă, însă, pe de altă parte, calificarea contractualistă este mai greu de acceptat pentru că forța obligatorie a contractului este incompatibilă cu libertatea matrimonială de care se bucură partenerii^[2].

Sub acest aspect reținem faptul că s-au conturat două teze principale, cea a logodnei – fapt juridic, pe care ne-o însușim, respectiv teoria contractualistă a logodnei. O parte din doctrina românească^[3] califică logodna ca fiind un act juridic al cărei efect nu este nașterea unei obligații de rezultat, adică încheierea căsătoriei, ci mai degrabă a unei obligații de mijloace, însemnând că logodnicii încearcă în mod loial să stabilească între ei o relație de natură să conducă la încheierea căsătoriei. De asemenea, se poate vorbi^[4] și despre nașterea unei obligații negative pentru logodnici, aceea de a se abține să rupă logodna în mod abuziv. În sprijinul acestei poziții a fost indicat și un argument de text, cel de la art. 266 alin. (2) C. civ., care impune îndeplinirea unor condiții de fond pentru valabilitatea logodnei, ceea ce este de esența actelor juridice și nu a faptelor juridice.

Această calificare își dovedește utilitatea sub aspectul aplicabilității sancțiunii nulității, în cazul neîndeplinirii condițiilor de valabilitate pentru încheierea logodnei. În acest sens, dacă acceptăm faptul că logodna este un act juridic, se socotește^[5] că aceasta va fi lovită de nulitate ori de câte ori s-a încheiat cu neobservarea condițiilor de fond stabilite pentru căsătorie, anume conform indicațiilor din secțiunea consacrată nulității absolute a căsătoriei, art. 293 și art. 294 C. civ., a exigențelor privind consimțământul la căsătorie și căsătoria între persoane de sex diferită – art. 271 C. civ., vârsta matrimonială – art. 272 C. civ., starea de persoană

[1] C.C. HAGEANU, *Dreptul familiei...*, p. 15.

[2] M. AVRAM, *Familia, op. cit.*, p. 32.

[3] E. FLORIAN, *Dreptul familiei, op. cit.*, 2011, p. 20; G.C. FRENȚIU, *op. cit.*, 2012, p. 31.

[4] C.C. HAGEANU, *Dreptul familiei...*, p. 16.

[5] E. FLORIAN, Comentarii (art. 266) în *Noul Cod civil. Comentariu pe articole. Art. 1-2664*, coord. FL.A. BAIAS, E. CHELARU, R. CONSTANTINOVICI, I. MACOVEI, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 266.

necăsătorită – art. 273 C. civ., inexistența rudeniei firești sau adoptive în grad interzis de lege – art. 274 C. civ., interdicția căsătoriei între tutore și persoana minoră aflată sub ocrotire – art. 275 C. civ., precum și lipsa impedimentului constând în alienație sau debilitate mintală – art. 276 C. civ.

Potrivit celeilalte teorii, pe care o împărtășim, logodna este calificată ca un fapt juridic ce poate să producă cel mult efecte extrinseci căsătoriei, în special în cazul ruperii unilaterale și abuzive^[1]. S-a apreciat^[2] că logodna nu constituie o cerință legală la căsătorie, ci numai are semnificația faptică a unui proiect de căsătorie, opinie care își menține actualitatea. Logodna poate fi apreciată a fi un timp de gândire acordat părinților, ca aceștia să se cunoască mai bine și să poată reflecta asupra căsătoriei. În doctrină această perioadă a logodnei a fost numită timp de gândire prematrimonial^[3].

2.3. Condițiile de valabilitate ale logodnei

Potrivit art. 266 alin. (2) C. civ., dispozițiile privind condițiile de fond pentru încheierea căsătoriei sunt aplicabile în mod corespunzător, cu excepția avizului medical și a autorizării instanței de tutelă. Rezultă, așadar, că urmează să ne raportăm la Secțiunea I, denumită „Condițiile de fond pentru încheierea căsătoriei”, din cadrul Capitolului II, „Încheierea căsătoriei”, mai exact la art. 271-277 C. civ., și să reținem următoarele cerințe de fond, evidențiate și în literatura de specialitate^[4]:

- consimțământul personal și liber exprimat a două persoane de sex diferit;
- vârsta minimă de 18 ani, deopotrivă în cazul bărbatului și al femeii – art. 272 alin. (1) C. civ., cu mențiunea că, pentru motive temeinice, minorul, bărbat sau femeie, care a împlinit vârsta de 16 ani se poate logodi, însă numai cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui ori a autorității abilitate să exercite drepturile părintești, potrivit distincțiilor din art. 272 alin. (2)-(5) C. civ.; în cazul logodnei minorului, spre deosebire de căsătoria acestuia, reținem faptul că nu se cere avizul medical și nici autorizarea instanței de tutelă;

- lipsa impedimentelor, adică a oricăreia din următoarele situații – bigamia^[5] – art. 273 C. civ., interzicerea căsătoriei între rude – art. 274 C. civ., interzicerea căsătoriei între tutore și persoana minoră – art. 275 C. civ., alienația și debilitatea mintală – art. 276 C. civ., interzicerea sau echivalarea unor forme de conviețuire cu căsătoria – art. 277 C. civ. Discuții suplimentare se înregistrează în cazul impedimentului privind existența unei căsătorii anterioare, fiind consemnată și opinia^[6]

^[1] M. AVRAM, *Familia, op. cit.*, p. 31.

^[2] I. ALBU, *Căsătoria în dreptul român*, Ed. Dacia, 1988, p. 28.

^[3] M.B. CANTACUZINO, *Elementele dreptului civil*, Ed. Cartea Românească, București, 1921, p. 672.

^[4] E. FLORIAN, *Dreptul familiei, op. cit.*, 2011, p. 14-15.

^[5] Se apreciază (E. FLORIAN, *Dreptul familiei, op. cit.*, 2011, p. 14) că „este susceptibil de interpretare dacă interdicția de a se logodi se adresează numai persoanei căsătorite sau are de asemenea în vedere persoana logodită câtă vreme promisiunea anterioară în vederea căsătoriei nu a fost denunțată”. Soluția înaintată de doctrină (M. AVRAM, *Familia, op. cit.*, p. 36) este aceea că urmează a se analiza, în concret, dacă prin încheierea logodnei subsecvente nu s-a produs ruperea logodnei precedente, ceea ce se poate încadra la „ruperea abuzivă a logodnei”.

^[6] C.C. HAGEANU, *Dreptul familiei...*, p. 15.